

Archeologisch bureauonderzoek De Vork 18 & 20 te Heerhugowaard,
gemeente Heerhugowaard

Argo 286

ARCHEOLOGENBUREAU
ARGO

Archeologisch bureauonderzoek De Vork 18 & 20 te Heerhugowaard

Opdrachtgever:	Pro6Vastgoed
Bevoegde overheid:	Gemeente Heerhugowaard
Gemeente:	Heerhugowaard
Plaats:	Heerhugowaard
Deskundige namens bevoegde overheid:	
Toponiem:	De Vork 18 & 20
Onderzoeksmeldingsnr.:	5005705100
Coördinaten:	118.446 / 521.596 (centrum)
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek De Vork 18 & 20 te Heerhugowaard, gemeente Heerhugowaard
Rapportnr.:	Argo 286
Auteur(s):	M. Baggerman
Illustraties:	M. Baggerman (tenzij anders vermeld)
Fotografie:	M. Baggerman (tenzij anders vermeld)
Opmaak:	M. Baggerman
Dataverwerking:	M. Baggerman
Datum uitgave:	April 2021
Versienummer:	03
Beheer en plaats projectdocumentatie:	Archeologenbureau Argo te Zaandam
Autorisatie:	J.P.L. Vaars (Archeologenbureau Argo)
ISSN:	1879-7091
Goedkeuring bevoegde overheid:	

Eventuele vragen over dit rapport kunnen aan de auteur worden gesteld via onderstaand mailadres:
info@archeologenbureauargo.nl

Disclaimer:

Archeologenbureau Argo en de samensteller(s) van dit rapport kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade (direct of indirect dan wel gevolgschade) voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.
 Archeologenbureau Argo betracht de grootste zorgvuldigheid bij het uitvoeren van al haar onderzoeken. De aard van archeologisch onderzoek en in het bijzonder de steekproefsgewijze benadering die inherent is aan archeologisch vooronderzoek maakt het echter onmogelijk garanties te geven ten aanzien van de resultaten van dergelijk onderzoek.

© Archeologenbureau Argo

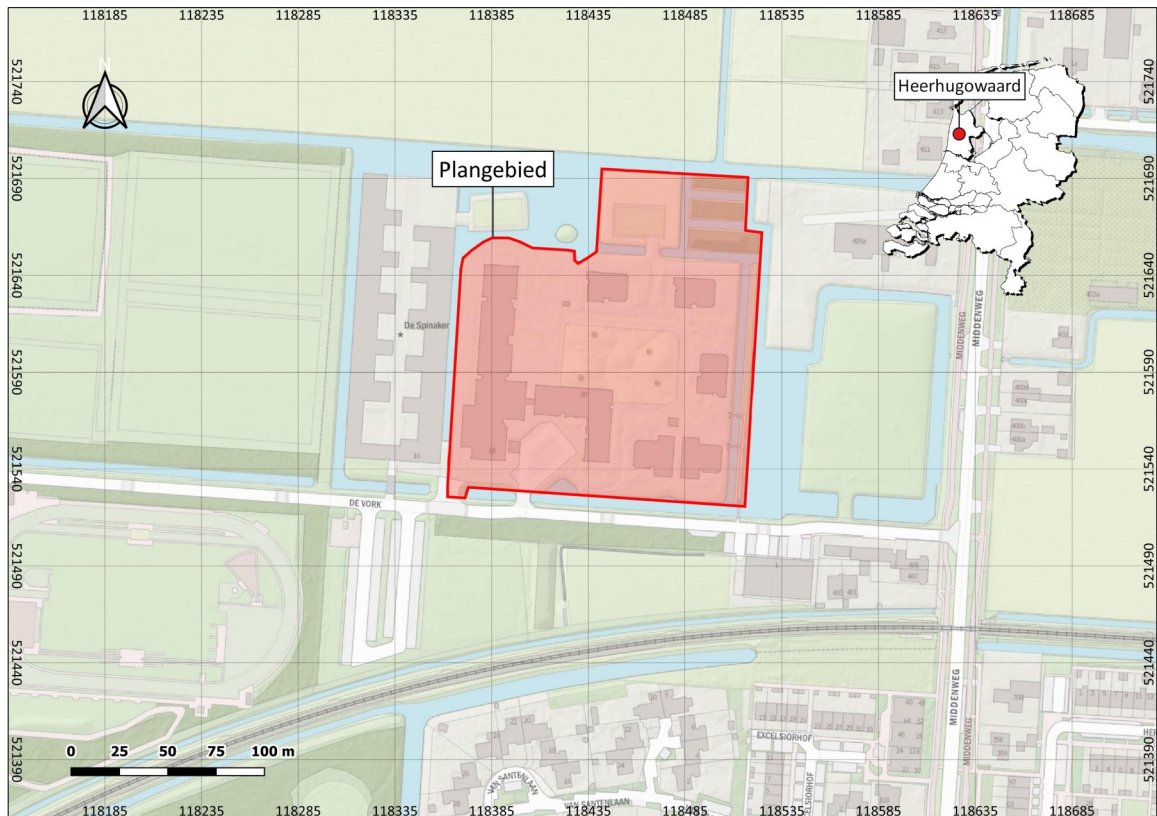
Archeologenbureau Argo
 Symon Spiersweg 7-B14 075-6314418
 1506 RZ info@archeologenbureauargo.nl
 Zaandam www.archeologenbureauargo.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Bureauonderzoek.....	5
2.1 Doelstelling en methode.....	5
2.2 Beleid.....	5
2.2.1 Landelijk beleid.....	5
2.2.2 Provinciaal beleid.....	5
2.2.3 Gemeentelijk beleid.....	6
2.2.4 Status plangebied.....	6
2.3 Geo(morfo)logie.....	6
2.4 Bewoningsgeschiedenis.....	7
2.5 Historische kaarten.....	8
2.6 Bekende archeologische waarden.....	10
2.6.1 AMK-monumenten.....	10
2.6.2 Onderzoeken en vondsten.....	10
2.7 Verwachtingsmodel.....	12
3. Samenvatting en advies.....	13
4. Literatuur en bronnen.....	14
4.1 Literatuur.....	14
4.2 Internetbronnen.....	14
4.3 Afbeeldingenlijst.....	14
Bijlage 1. Traject archeologische monumentenzorg: stappenplan.....	15
Bijlage 2. Tabel archeologische en geologische perioden.....	17
Bijlage 3. Afkortingenlijst.....	18
Bijlage 4. Archeologische monumenten, vondstlocaties en onderzoeken op Archis.....	19
Bijlage 5. Ontwikkelingsplannen (bron: opdrachtgever).....	21

1. Inleiding

In maart 2021 is een bureauonderzoek uitgevoerd naar de archeologische waarden van het plangebied De Vork 18 & 20 te Heerhugowaard ten behoeve van de geplande ontwikkelingen (afbeelding 1). Het onderzoek is uitgevoerd door Archeologenbureau Argo in opdracht van Pro6Vastgoed. De bestaande bouw op het terrein zal worden gesloopt, waarna een nieuwbouwwijk zal worden gerealiseerd (zie bijlage 5). Het plangebied beslaat ca. 20 ha. Voor de woningen in de nieuwe wijk zal tot maximaal 0,9 m -mv worden ontgraven, voor de riolering en de overige nutsvoorzieningen zal dieper worden ontgraven (exacte diepte onbekend). Enige lager liggende delen van het plangebied (zoals de drie eilandjes in de noordoosthoek) zullen worden opgehoogd voor de ontwikkelingen. De geplande werkzaamheden zullen de onderliggende bodem en daarmee mogelijk aanwezige archeologische resten verstoren.

Afbeelding 1. Het plangebied in rood op een uitsnede van een recente topografische kaart (bron: opentopo.nl).

2. Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en methode

De eerste fase van archeologisch vooronderzoek bestaat uit een bureauonderzoek (bijlage 1). Een bureauonderzoek kan worden omschreven als een inventarisatie van bekende of te verwachten archeologische waarden op het schaalniveau van het individuele plangebied. Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een omschreven gebied. Het resultaat is een standaardrapport met een gespecificeerde archeologische verwachting op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Het rapport bevat, waar mogelijk, gegevens over aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden, ondergrondse bouwhistorische waarden en aardwetenschappelijke eigenschappen. Afhankelijk van de omvang van de toekomstige (planologische) ingreep en werkzaamheden (de aanleiding tot het bureauonderzoek) zullen aanvullende gegevens moeten worden verzameld. Archeologenbureau Argo maakt voor haar bureauonderzoeken gebruik van bodemkundige, geomorfologische, geologische, topografische en historische kaarten. Conform de verplichtingen in de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 4.1) worden tevens de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en ARCHIS (archeologische databank van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed) geraadpleegd. Indien beschikbaar en relevant bij een bureauonderzoek, worden ook bouw- en constructietekeningen van te slopen of te wijzigen (historische) bouwwerken, gegevens van milieukundig bodemonderzoek, lucht- en satellietfoto's en het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) geraadpleegd. Ook archiefonderzoek kan deel uitmaken van een bureauonderzoek. Hierbij moet men niet alleen denken aan onderzoek in historische archieven, ook bouwhistorische gegevens (KICH, sinds begin 2013 overgegaan in Atlasleefomgeving) en de collectie van archeologische depots kunnen relevant zijn bij bureauonderzoek. Zo mogelijk en indien relevant wordt contact opgenomen met lokale historici, archeologisch regio-specialisten en (amateur)archeologen. De tijdens onderhavig onderzoek geraadpleegde bronnen worden, indien deze relevante informatie hebben opgeleverd, in de komende (sub)hoofdstukken behandeld. De tijdens onderhavig onderzoek geraadpleegde bronnen worden, indien deze relevante informatie hebben opgeleverd, in de komende (sub)hoofdstukken behandeld.

2.2 Beleid

2.2.1 Landelijk beleid

Verdrag van Malta

Het is in Nederland verplicht om bij ruimtelijke besluitvorming de archeologische belangen mee te wegen. In 1992 is in Valletta het Verdrag van Malta ondertekend door Nederland. De belangrijkste uitgangspunten van het Verdrag van Malta zijn het streven naar behoud in de bodem (behoud in situ), het vroegtijdig betrekken van archeologie in ruimtelijke ordeningsprocessen en tenslotte, wanneer behoud in situ niet mogelijk is, het "de verstoorder betaalt" principe. Na het ondertekenen van dit verdrag werd, in afwachting van de implementatie in de Nederlandse wetgeving, steeds vaker al "in de geest van Malta" gehandeld.

De Erfgoedwet (1 juli 2016) en Omgevingswet (verwacht 2021)

In deze wetten is de implementatie van het Verdrag van Malta inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed in de Nederlandse wetgeving opgenomen (deze wetten gelden als opvolgers van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro)). Dit geldt voor iedereen die bodemingrepen gaat (laten) uitvoeren: zowel particulieren als bedrijven, project-ontwikkelaars en (lokale) overheden.

2.2.2 Provinciaal beleid

"Het archeologiebeleid van de provincie Noord-Holland richt zich op het leesbaar houden van de ontstaansgeschiedenis van de provincie. De provincie is voorstander van het bewaren van het erfgoed in de bodem (in situ). Om het behoud in de bodem van zoveel mogelijk archeologische waarden te waarborgen, zal de provincie in zowel haar eigen ruimtelijke plannen als in de plannen die zij toetst het behoud als afwegingscriterium mee laten wegen. De meeste archeologische vindplaatsen zijn onbekend, omdat ze onder het maaiveld verborgen liggen. Om te voorkomen dat de waardevolle informatie verloren gaat, moeten deze overblijfselen zo vroeg mogelijk in de planontwikkeling door een archeologisch vooronderzoek worden gelokaliseerd en gewaardeerd. Bij toetsing wordt nagegaan of bij de planvorming voldoende archeologisch vooronderzoek is verricht op basis waarvan een afgewogen besluit kan worden genomen. Wanneer behoud niet mogelijk is, wordt allereerst vastgesteld of de aantasting onvermijdelijk wordt geacht. Er moet een zwaarwegend maatschappelijk belang in het geding zijn, wil de aantasting als onvermijdelijk worden aangemerkt. Ook moet worden vastgesteld dat er redelijkerwijs geen alternatieve oplossingen voorhanden zijn. Indien de aantasting onvermijdelijk is dient de informatie van het bodemarchief te worden veiliggesteld door middel van een wetenschappelijk verantwoord onderzoek, uitgevoerd volgens algemeen geldende normen/richtlijnen KNA" (bron: provincie Noord-Holland).

Naast het bovengenoemde beleid beschikt de provincie Noord-Holland ook over de digitale Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie. Deze kaart geeft in verschillende kaartlagen informatie over

landschapstypen, aardkundige waarden, cultuurhistorische objecten, archeologische verwachtingen en structuurdragers als molens, militaire structuren en historische dijken. De informatiekaart is een geografische uitwerking van de Leidraad landschap en Cultuurhistorie, een herziening van de Cultuurhistorische Waardenkaart en is te raadplegen op <http://maps.noord-holland.nl/extern/gisviewers/ilc/>.

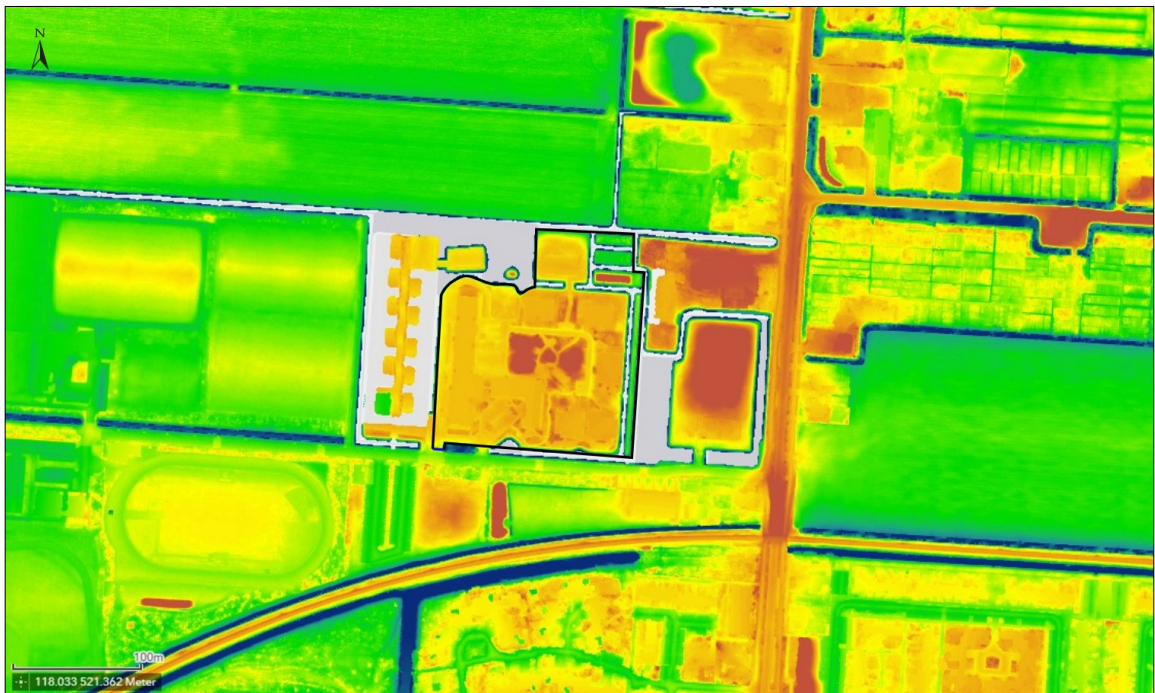
2.2.3 Gemeentelijk beleid

Sinds de invoering en implementatie van de hernieuwde Monumentenwet, de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) en de Wet Ruimtelijke Ordening (WRO) in 2007 is het archeologisch beleid bij de gemeenten komen te liggen, waarbij zij archeologische waarden volwaardig dienen te laten meewegen in de ruimtelijke planvorming. Dit beleid is in de huidige en aankomende wetten, bestaande uit de Erfgoedwet (2016) en de Omgevingswet (verwacht in 2021) overgenomen.

De gemeente Heerhugowaard beschikt sinds juni 2010 over een archeologische beleidsnota en een bijgaande beleidskaart. Voor de gehele gemeente zijn gebieden met bepaalde archeologische verwachtingswaarden aangewezen waaraan vrijstellingsgrenzen zijn gekoppeld. Uitgangspunt hierbij is het aanbrengen van een goede balans tussen de ruimtelijke ordening en het zorgvuldige beheer van het bodemarchief. Het plangebied ligt op de beleidskaart in een regio waarbij archeologisch onderzoek wordt verplicht bij ingrepen groter dan 2.500 m² en dieper dan 0,4 m -mv. De voorgenomen ingrepen overschrijden deze grens waardoor archeologisch onderzoek verplicht is.

2.2.4 Status plangebied

Het terrein van het plangebied was tot voor kort in gebruik door Parlan kleinschalig wonen (jeugdzorg plus). Op het terrein staan 6 gebouwen met verbindingspaden, verder is het terrein onverhard. De gebouwen zijn allen gebouwd in 1988 (bron: BAG). Het plangebied ligt op de IKAW in een regio met een zeer lage trefkans, hetzelfde geldt voor de verwachtingskaart van de gemeente Heerhugowaard. Uit het Algemeen Hoogtebestand van Nederland valt op te maken dat het plangebied hoger ligt dan de ongebruikte percelen eromheen. Met een maaiveld dat grotendeels tussen ca. 1,86 en 2,13 m -NAP ligt, ligt het plangebied ca. 0,5 m hoger dan de daaromheen liggende velden. Daarnaast zijn er nog een aantal verdere verhogingen te zien. Midden op het grootste eiland zijn enkele heuvels te zien die tot 1,12 m -NAP hoog zijn. Drie kleine eilandjes in het noordoosten van het plangebied lijken niet te zijn opgehoogd. Het maaiveld hiervan ligt op ca. 2,65 m -NAP, op dezelfde hoogte als de velden eromheen. Het zuidelijkste van deze drie eilandjes bevat echter een rechthoekige verhoging die tot ca. 0,93 m -NAP reikt. De ophoging van het terrein en al de bovengenoemde verdere verhogingen houden waarschijnlijk verband met het bouwrijp maken van het terrein voor Parlan in 1988.

Afbeelding 2. Het plangebied in zwart omlijnd op het Algemeen Hoogtebestand van Nederland (bron: AHN.nl).

2.3 Geo(morfo)logie

Bij het opstellen van een archeologische verwachting wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de relatie die bestaat tussen de situering van de archeologische vindplaatsen en het landschap, of zelfs specifieke landschapselementen. Deze relatie (locatiekeuzefactoren) verschilt per archeologische periode en per complextype.

Archeologisch bureauonderzoek De Vork 18 & 20 te Heerhugowaard

In het Pleistoceen (ca. 3 miljoen jaar geleden tot ca. 10.000 jaar geleden) zijn zandlagen afgezet van honderden meters dikte. Deze liggen nu in de regio vanaf ca. 30 meter onder maaiveldniveau. Het landschap van Heerhugowaard, waar het hier onderzochte plangebied toe behoort, is echter grotendeels ontstaan in de daarop volgende periode, het Holoceen, van ca. 10.000 jaar geleden tot nu. Na het einde van de laatste IJstijd, het Weichselien, werd het klimaat steeds warmer. Hierdoor begonnen de ijskappen te smelten, met een snelle stijging van de zeespiegel als gevolg en een sterke kusterosie. Door de stijging van de zeespiegel steeg ook het niveau van het grondwater, waardoor in grote delen van West-Nederland onder invloed van de getij kwamen te staan. Er ontstonden wadden- en kweldergebieden met moerassen en zoetwatermeren waarin riet en zeggeven ging groeien (het Basisveen, behorende tot de Nieuwkoop formatie). Omdat de zee in perioden van hoogwater landinwaarts doordrong werden ook krekens en geulen gevormd waarbij zand- en kleilagen werden afgezet. Vanaf ongeveer 5500 jaar geleden namen de stijging van de zeespiegel en de invloed van de zee steeds meer af; de strandwallen ontstonden waarop duinen door aanstuiving van zand werden gevormd. Achter deze natuurlijke barrière groeide het hoogveen onbelemmerd (het Hollandveen, behorende tot de Nieuwkoop formatie) en verlandde grote delen van het landschap. Op enkele plaatsen werd deze barrière onderbroken door zeegaten, zoals het geval was bij het zeegat van Bergen. In het achterliggende land ontstond een geulen- en krekensysteem, waarvan een aantal takken door het gebied van Heerhugowaard liepen. Dit zeegat werd, door het ontstaan van nieuwe strand- en haakwallen, echter steeds smaller en raakte ongeveer 3000 jaar geleden dicht, waarna de veengroei ook grip kreeg op de zand- en kleiafzettingen van het geulen- en krekensysteem. Hierop volgde de middeleeuwse ontginning van het gebied, waarbij niet meer de natuurlijke geologische processen maar de mens de meest invloedrijke factor op het landschap werd (Kleij, 2018).

De geologische kaarten van Nederland bevestigen dat het plangebied in een voormalig natte regio ligt. Op de geomorfologische kaart valt het plangebied binnen een vlakte van getij-afzettingen (M72, afbeelding 3, links). Een groot deel van het plangebied is niet gekarteerd op de bodemkaart (afbeelding 3, rechts). Waar het gekarteerd is bestaat de bodem uit kalkrijke poldervaaggronden, bestaande uit lichte zavel met profielverloop 5 (Mn15A). Het is zeer waarschijnlijk dat de rest van het plangebied uit eenzelfde soort grond bestaat. Uit een boring van het DINOloket, gezet in het zuidoostelijk deel van het plangebied, blijkt dat de bodem tot 4,9 m -mv bestaat uit de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer. Hierbinnen bleek dat de eerste twee meter uit zwak tot sterk zandige klei bestond met daaronder, tot 4,9 m -mv zwak kleiig zand (bron: DINOloket.nl).

Afbeelding 3. Het plangebied in zwart omlind op de geomorfologische (links) en bodemkaart (rechts) van Nederland (bron: Archis III).

2.4 Bewoningsgeschiedenis

In de Archeologienota van de gemeente Heerhugowaard wordt de bewoningsgeschiedenis van het gebied uitvoerig beschreven (Nyst, 2010a). Verwacht wordt dat de eerste bewoners zich in het Late Neolithicum in het gebied vestigden, waarbij kleinschalige landbouw- en veeteeltactiviteiten werden bedreven. Door vernatting en veengroei werd het gebied in de Vroege Bronstijd minder geschikt voor bewoning, waarna de bewoning zich voornamelijk op oeverwallen, smalle ruggen en zavelige delen van brede ruggen concentreerde. Nadat ook hier veengroei plaats vond raakten ook deze delen ongeschikt voor bewoning. In de Middeleeuwen werd de intensieve ontginning van de Noord-Hollandse veengebieden ingezet. Door de toegenomen bevolkingsdruk in de reeds bewoonde delen van Noord-Holland zagen boeren zich genoodzaakt nieuwe grond te ontginnen. De boerenkolonisten trokken de veenmoerassen binnen en

ontwaterden het gebied. Heerhugowaard en Veenhuizen behoorden tot de Geestmerambacht, een gebied dat, waarschijnlijk in de 8^e eeuw, vanuit de duinstreek van Bergen en Schoorl oostwaarts werd ontgonnen. De ontginning leidde tot het ontstaan van het 'slagenlandschap': er werden lange, evenwijdige sloten gegraven waar het water uit het veen kon stromen met, haaks erop, kleinere dwarssloten. De gegraven sloten waterden af op de dichtstbijzijnde natuurlijke riviertjes. Op het ontgonnen land vestigden de boeren hun boerderijen en verbouwden zij hun gewassen. De ontgonnen delen werden van het onontgonnen hoogveenmoeras gescheiden door brede sloten, de 'gouw' of 'wetering'. Er werden dijken aangelegd om het ontgonnen deel te beschermen tegen overstromingen vanuit deze brede sloten. Keerzijde van de ontginning was dat het veen door de ontwatering inklonk waardoor de bodem fors daalde en het land weer natter werd. Ook bleef de zeespiegel nog stijgen, tot enkele centimeters per jaar. Omdat de veengronden hierdoor steeds minder geschikt werden voor bewoning verschoof men naar de hogere delen. Door het inklinken van het veen waren de zandige kreekkruggen en oeverwallen weer vrij van veen en hoger dan het drassige omringende landschap. Vanaf de 13^e eeuw werden ze weer intensiever bewoond. Ook werden terpen en dijken aangelegd. Als gevolg van de grootschalige ontginningen, gecombineerd met hevige stormen, ontstonden grote meren zoals de Heerhugowaard (de Grote Waert) in 1248 en de Schagerwaard. Deze werden geleidelijk aan steeds groter. In het tweede kwart van de 17^e eeuw werd de strijd tegen het water van de Heerhugowaard grootschalig aangepakt, met als doel deze droog te leggen. In 1629 begon men een systeem van molengangen aan te leggen. Het meer was in 1631 droog, de molens bleven noodzakelijk bij de bemaling van de polder, tot aan de bouw van een stoomgemaal in 1876.

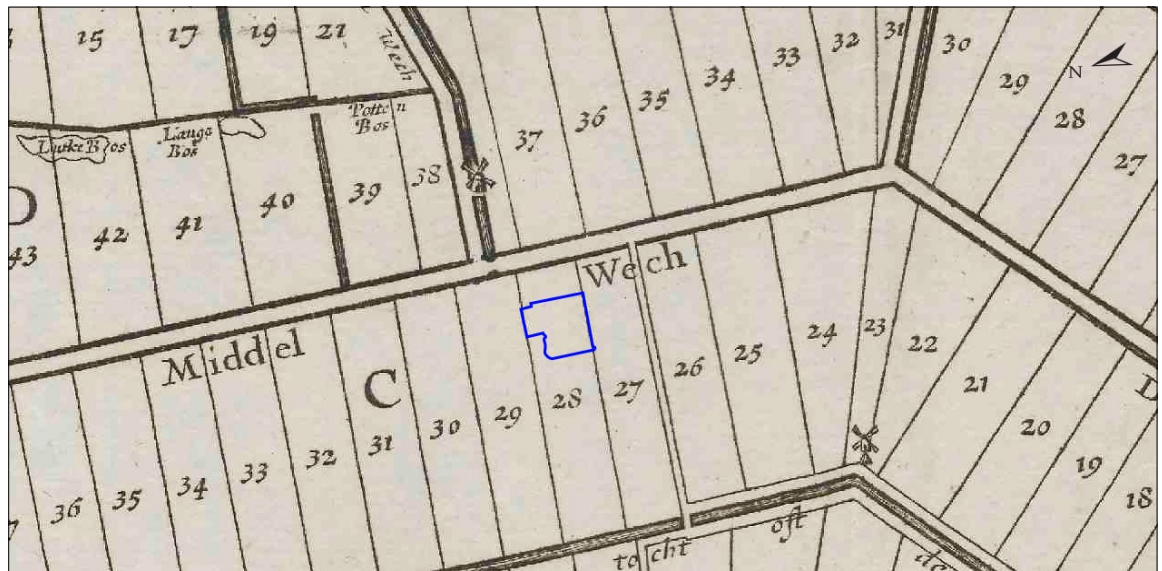
2.5 Historische kaarten

Er zijn verschillende historische kaarten aan de hand waarvan de latere ontwikkeling van het gebied kan worden geïllustreerd. Historische kaarten zijn echter niet altijd even betrouwbaar. Deze zijn vaak een sterk vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid. Lang niet alle huizen en gehuchten werden weergegeven; vaak volstond men met een schetsmatige weergave van de belangrijkste steden en dorpen waarbij enkel de belangrijkste gebouwen werden geschetst (kerken, kastelen, etc.) en wat bebouwing. Soms staat enkel de naam van een gehucht vermeld, zonder dat er bebouwing wordt weergegeven. Bovendien laat de schaal naar de huidige maatstaven vaak te wensen over. Een nieuwe kaart betekent overigens lang niet altijd dat de kaartenmaker werkelijk de situatie in zijn tijd heeft weergegeven. Niet zelden werden nieuwe kaarten op basis van (veel) oudere exemplaren van andere kaartenmakers vervaardigd.

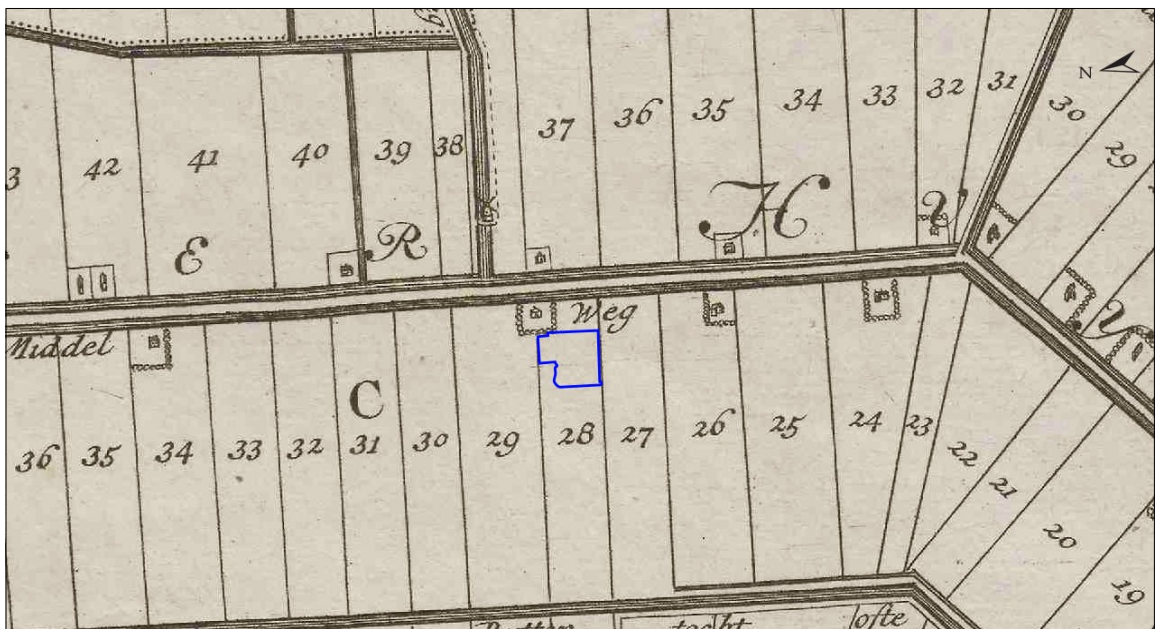
Voor de bouw van de huidige panden in 1988 blijkt het plangebied vanaf haar vroegste afbeelding op de historische kaarten deel uit te maken van onbebouwd gebied. Op de 'Caerte van de Heer-Huygen-Waert, met de omliggende dorpen en huysen, soo die tegenwoordich bedyckt en afgegraven is', vervaardigd op 20 juni anno 1631 behoort het plangebied tot perceel '28' (afbeelding 4). Dit perceel is een van de vele lege percelen aan de 'Middel Wech' (nu de Middenweg). Op de 'Nieuwe caarte van het Dykgraafschap van West-Vriesland' uit 1730 is er bewoning langs de Middenweg weergegeven (afbeelding 5). Het plangebied blijft echter onbebouwd.

Ook op het minuutplan van Heerhugowaard (sectie D, blad 01) is er geen bebouwing te bekennen binnen de grenzen van het plangebied (afbeelding 6). Het perceel waartoe het plangebied behoort (nr. 107) was eigendom van Agatha Brinkhorst uit Hoorn en was in gebruik als 'bosch' en 'schaarhout'. Wat betekende dat hier bomen groeiden die om de zoveel jaar werden gehakt voor gebruik als brandstof. Ook aan het begin van de 20^e eeuw was het plangebied nog onbebouwd (afbeelding 7).

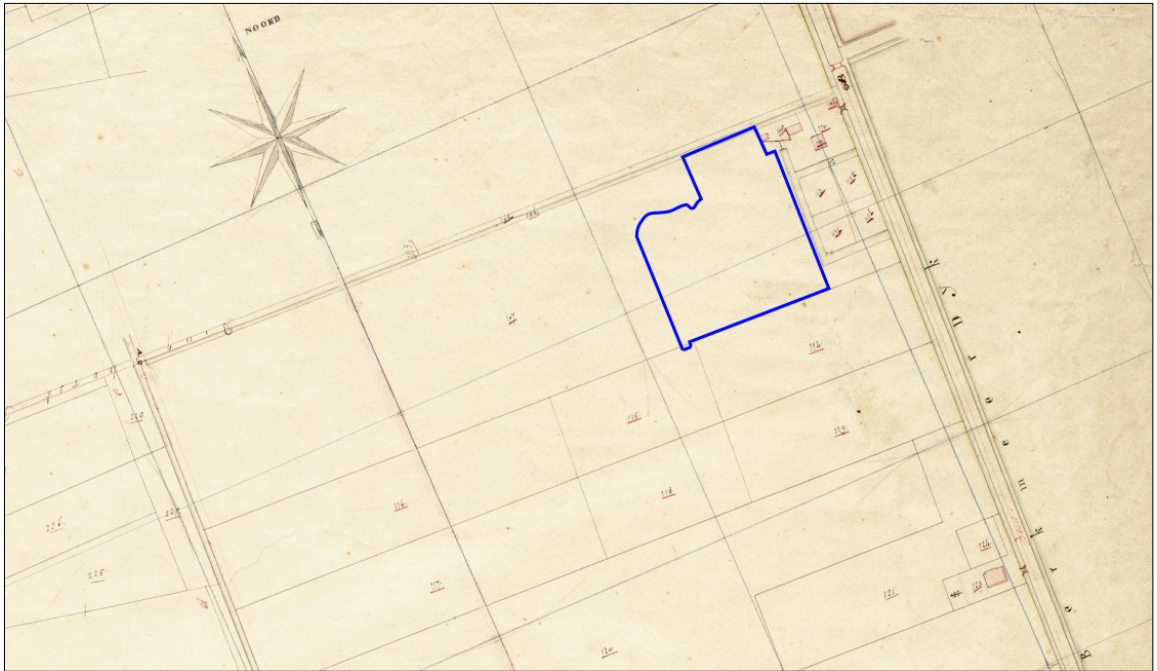

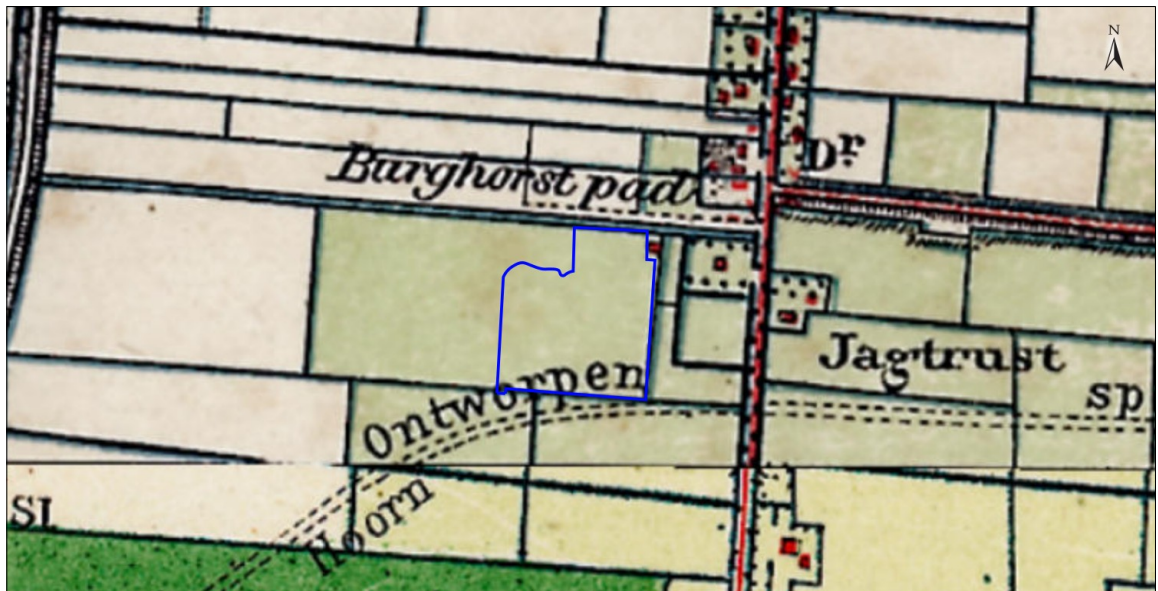
Afbeelding 4. Het plangebied bij benadering in blauw omlijnd op een uitsnede van de 'Caerte van de Heer-Huygen-Waert' uit 1631 (bron: oldmapsonline.org).

Afbeelding 5. Het plangebied bij benadering in blauw omlijnd op een uitsnede van de 'Nieuwe caarte van het Dykgraafschap van West-Vriesland' uit 1730 (bron: oldmapsonline.org).

Afbeelding 6. Het plangebied bij benadering in blauw omlijnd op een uitsnede van het minuutplan van Heerhugowaard uit 1811-1832 (bron: Beeldbank RCE).

Afbeelding 7. Het plangebied bij benadering in blauw omlijnd op een uitsnede van de topografische kaart uit 1900 (bron: topotijdreis.nl).

2.6 Bekende archeologische waarden

Archis is nagelopen op bekende archeologische waarden en eerder uitgevoerde onderzoeken. Alle relevante informatie over monumenten, onderzoeken en waarnemingen binnen een straal van circa 750 m om het plangebied is geraadpleegd, het zogeheten onderzoeksgebied (Bijlage 4).

2.6.1 AMK-monumenten

Er bevinden zich geen AMK-monumenten binnen het onderzoeksgebied.

2.6.2 Onderzoeken en vondsten

Direct ten noorden van het plangebied is een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied De Vork (zaakidentificatie 2279424100). Uit dit bureauonderzoek kwam naar voren dat er een aantal hoge zandruggen lagen in het toenmalige plangebied. Verder bestond het terrein uit getij-afzettingen. Er werd een middelhoge trefkans gegeven voor resten uit het Laat Neolithicum ter plaatse van de hoger gelegen

Archeologisch bureauonderzoek De Vork 18 & 20 te Heerhugowaard

zandruggen. Verder was de archeologische trefkans laag voor het Laat Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen (Nyst, 2010b). De Nieuwe Tijd werd niet genoemd.

Tijdens een verkennend booronderzoek aan de Noordwijklaan 2 te Heerhugowaard, op ca. 233 m ten zuidwesten van het plangebied (zaakidentificatie 2464939100), is de bodem van het toenmalige plangebied gekarteerd. De bodem bleek uit een subrecente ophoging op getij-afzettingen te bestaan, zie tabel 1 voor een beschrijving van de lagen (Graaf *et al.*, 2014).

centimeter -mv	beschrijving	interpretatie
0-30	bruin zand, verrommeld	recente bouwvoor
30-60	bruingrijs kleiig zand, verrommeld	subrecente ophoging
60-70	geel zand + schelpen	subrecente ophoging
70-100	bruingrijs kleiig zand, verrommeld	oude bouwvoor
100-200	grijs, iets kleiig zand + schelpen	getij-afzettingen (Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer)

Tabel 1. De bodemopbouw van de Noordwijklaan 2 te Heerhugowaard (bron: Graaf *et al.*, 2014).

Ten noorden van het plangebied (ca. 365 m) is in 2010 een booronderzoek uitgevoerd voor ontwikkelingen langs de Westfrisiaweg (zaakidentificatie 2224295100). Tijdens dit onderzoek werden geen archeologische indicaties gevonden in de omgeving van het huidige plangebied. De bodem bestond hier uit matig lichte zavel (ca. 0 – 0,75 m -mv) op kleiig zand (ca. 0,75 – 2,00 m -mv). Het kleiige zand behoort tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer (Boekema, 2010).

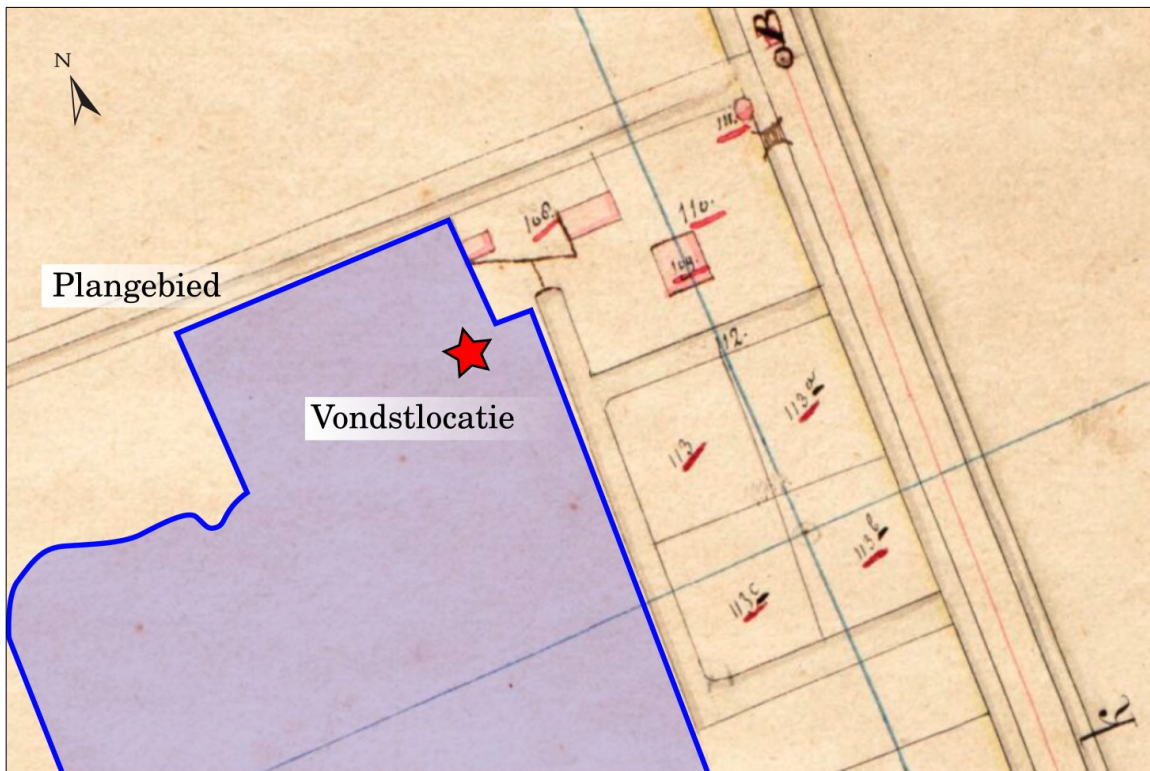
Op ca. 482 m ten westen van het plangebied werd voor de aanleg van twee onderdoorgangen van het spoor een bureau- en booronderzoek uitgevoerd (zaakidentificatie 2170202100). Het rapport hiervan is niet geüpload, maar er is wel een korte beschrijving ingevoerd in Archis. Hieruit blijkt dat er een houtskoolhoudende laag met een stukje verbrand leem is aangetroffen (Archis III).

Tot slot is er in 1987, in de noordoosthoek van het plangebied, een fundering aangetroffen tijdens niet-archeologisch graafwerk (zaakidentificatie 3095880100). Bij deze fundering werd aardewerk, ijzer, steen en vensterglas aangetroffen, allen gedateerd in de Nieuwe Tijd Vroeg – Nieuwe Tijd Midden (Archis III). Deze resten werden waarschijnlijk blootgelegd tijdens de aanleg van de huidige sloten in de noordoosthoek van het plangebied, bij de ontwikkeling van het complex van Parlan.

Deze vondstmelding roept wel enige vragen op aangezien er geen bebouwing te zien is op de historische kaarten binnen de grenzen van het plangebied. Wel is het goed mogelijk dat de gevonden fundering verband houdt met de vlak buiten de noordoostgrens gelegen bebouwing die al op de 'Nieuwe kaart van het Dykgraafschap van West-Vriesland' uit 1730 te zien is (zie §2.5). Deze bebouwing wordt ook getoond op het minuutplan van Heerhugowaard (afbeelding 8). Hierop staan enkele gebouwen afgebeeld in de naast het plangebied gelegen percelen (tabel 2). Al deze percelen waren eigendom van de in §2.5 genoemde Agatha Brinkhorst.

Perceel	Beschrijving
108	Tuinmuur, huis, erf en stal
109	Herenhuis
110	Plein
111	Koepel
112	Gracht
113	Tuin

Tabel 2. De percelen met bijbehorende beschrijving in de aanwijzende tafelen (bron: Beeldbank RCE).

Afbeelding 8. De locatie van de fundering en vondsten uit de Nieuwe Tijd (rode ster) binnen het plangebied (in blauw) geprojecteerd op het minuutplan van Heerhugowaard (bron: Beeldbank RCE).

2.7 Verwachtingsmodel

Kijkend naar de geo(morfo)logische gesteldheid van de grond, de bekende archeologische waarden en de bewoningsgeschiedenis kan een verwachtingsmodel worden opgesteld voor het plangebied. Er geldt een lage verwachting voor archeologische waarden vanaf het Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd voor het grootste deel van het plangebied. De noordoosthoek van het plangebied vormt hierbij een uitzondering. Op deze locatie geldt een hoge verwachting voor archeologische waarden uit de Nieuwe Tijd, mits deze niet volledig zijn verstoord door de ontwikkelingen rond 1988.

3. Samenvatting en advies

In maart 2021 is in opdracht van Pro6Vastgoed een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied De Vork 18 & 20 te Heerhugowaard. Het onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd conform de richtlijnen van de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 4.1). De aanleiding tot het bureauonderzoek werd gevormd door geplande bodemverstorende werkzaamheden die een bedreiging vormen voor eventueel aanwezige archeologische waarden. De oppervlakte van de geplande nieuwbouw beslaat ca. 20 ha en voor de fundering van de huizen zal tot ca. 0,9 m -mv worden ontgraven. Daarnaast zal er dieper worden ontgraven voor de riolering en overige nutsvoorzieningen. De oppervlaktes en dieptes komen boven de in het bestemmingsplan en archeologische nota vastgelegde vrijstellingsgrens, waardoor archeologisch onderzoek verplicht wordt gesteld.

Het doel van het onderhavige onderzoek was het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied. Er geldt een lage trefkans voor archeologische waarden uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd voor het grootste deel van het plangebied. De noordoosthoek van het plangebied vormt hierop een uitzondering. Op deze locatie geldt een hoge verwachting voor archeologische waarden uit de Nieuwe Tijd. Deze locatie wordt echter voor de ontwikkelingen ca. 0,5 m opgehoogd, waardoor de mogelijk aanwezige archeologische waarden niet worden verstoord bij de bouw van het hier geplande huis. Er wordt dan ook geadviseerd om het plangebied vrij te geven voor de geplande ontwikkelingen.

De beslissing om bovenstaand advies al dan niet over te nemen (een selectiebesluit) dient door de bevoegde overheid, de gemeente Heerhugowaard (Noord-Holland), te worden genomen.

Tot slot dient te worden vermeld dat, ongeacht dit advies en het selectiebesluit, er een wettelijke meldingsplicht bestaat (Erfgoedwet 2016) mochten er onverhoopt toch archeologische overblijfselen worden aangetroffen.

4. Literatuur en bronnen

4.1 Literatuur

Boekema, Y., 2010, Archeologisch onderzoek Westfriisaweg Inventariserend Veldonderzoek, *Grontmij Archeologische Rapporten 898*, Assen.

Graaf, R. de, Kuijl, E van der & J.F.M. Rohling, Bureauonderzoek en Verkennend Booronderzoek Archeologie Plangebied Penitentiare Inrichting Westlinge, Van Noortwijklaan 2 te Heerhugowaard, gemeente Heerhugowaard, *Hamaland Advies 140838*, 2014

Kleij, L., 2018. Archeologisch bureauonderzoek Frik 11 te Heerhugowaard, *Argo 185*, Zaandam.

Médard, A., 2018. Kwaliteitshandboek Archeologenbureau Argo versie 2.1, *Argo 1*, Zaandam.

Nyst, C.L., 2010a. *Beleidsnota Archeologie Gemeente Heerhugowaard*, Heerhugowaard.

Nyst, C.L., 2010b. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied De Vork, gemeente Heerhugowaard, *CENH-rapport nummer 175*, Haarlem.

Z.N., 2019. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1*.

4.2 Internetbronnen

ARCHIS3 via <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/#/zaak/search> Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/

bagviewer.kadaster.nl/

beeldbank.cultureelerfgoed.nl/

noord-hollandsarchief.nl/

topotijdreis.nl

4.3 Afbeeldingenlijst

Afbeelding 1. Het plangebied in rood op een uitsnede van een recente topografische kaart (bron: opentopo.nl).....	4
Afbeelding 2. Het plangebied in zwart omlijnd op het Algemeen Hoogtebestand van Nederland (bron: AHN.nl).....	6
Afbeelding 3. Het plangebied in zwart omlijnd op de geomorfologische (links) en bodemkaart (rechts) van Nederland (bron: Archis III).....	7
Afbeelding 4. Het plangebied bij benadering in blauw omlijnd op een uitsnede van de 'Caerte van de Heer-Huygen-Waert' uit 1631 (bron: oldmapsonline.org).....	9
Afbeelding 5. Het plangebied bij benadering in blauw omlijnd op een uitsnede van de 'Nieuwe caarte van het Dykgraafschap van West-Vriesland' uit 1730 (bron: oldmapsonline.org).....	9
Afbeelding 6. Het plangebied bij benadering in blauw omlijnd op een uitsnede van het minuutplan van Heerhugowaard uit 1811-1832 (bron: Beeldbank RCE).....	10
Afbeelding 7. Het plangebied bij benadering in blauw omlijnd op een uitsnede van de topografische kaart uit 1900 (bron: <i>topotijdreis.nl</i>).....	10
Afbeelding 8. De locatie van de fundering en vondsten uit de Nieuwe Tijd (rode ster) binnen het plangebied (in blauw) geprojecteerd op het minuutplan van Heerhugowaard (bron: Beeldbank RCE).....	12

Bijlage 1. Traject archeologische monumentenzorg: stappenplan

In het "stappenplan archeologie" wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied. Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gErikht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijkeordeningsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RACM, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch-geografische gegevens ;
- een korte impressie over de ontstaansgeschiedenis van het landschap ;
- een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- beschrijven bekende archeologische waarden ;
- archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RACM. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
- archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewoningssporen uit het verleden;
- beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
- aan de hand van de door de RACM ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch onderzoek in aanmerking;
- aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgetraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gErikht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA). Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- non-destructieve methoden: geofysische methoden (elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden eventueel in combinatie met remote sensing technieken);
- weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het "belopen" van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven.

Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van

Archeologisch bureauonderzoek De Vork 18 & 20 te Heerhugowaard

conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Bijlage 2. Tabel archeologische en geologische perioden

Archeologische periode		Van*	Tot*	Geochronologisch Tijdperk	Geochronologische Tijd	Van*	Tot*
Nieuwe Tijd	Late Nieuwe Tijd	1850	1945	Holoceen	Subatlanticum	-450	nu
	Midden Nieuwe Tijd	1650	1850				
	Vroege Nieuwe Tijd	1500	1650				
Middeleeuwen	Late Middeleeuwen	1050	1500				
	Vroege Middeleeuwen	450	1050				
Romeinse Tijd	Laat Romeinse Tijd	270	450				
	Midden Romeinse Tijd	70	270				
	Vroeg Romeinse Tijd	-12	70				
IJzertijd	Late IJzertijd	-250	-12		Subboreaal	-3.710	-450
	Midden IJzertijd	-500	-250				
	Vroege IJzertijd	-800	-500				
Bronstijd	Late Bronstijd	-1100	-800				
	Midden Bronstijd	-1800	-1100				
	Vroege Bronstijd	-2000	-1800				
Neolithicum	Laat Neolithicum	-2850	-2000		Atlanticum	-7.270	-3.710
	Midden Neolithicum	-4200	-2850				
	Vroeg Neolithicum	-5300	-4200				
Mesolithicum	Laat Mesolithicum	-6450	-5300	Boreaal	-8.690	-7.270	
	Midden Mesolithicum	-7100	-6450	Preboreaal	-9.700	-8.690	
	Vroeg Mesolithicum	-8800	-7100	Weichselien	-114.050	-9.700	
Paleolithicum	Laat Paleolithicum	-35000	-8800	Pleistoceen	Eemien	-126.050	-114.050
	Midden Paleolithicum	-300000	-35000		Saalien	-236.050	-126.050
					Oostermeer	-241.050	-236.050
					Onbenoemd	-322.050	-241.050

*jaren t.o.v. Christus

Kleurlegenda

relatief koud klimaat	
relatief warm klimaat	
relatief nat klimaat	
relatief droog klimaat	

Bijlage 3. Afkortingenlijst

AMK Archeologische Monumenten Kaart

Archis ARChologisch InformatieSysteem: Geografisch InformatieSysteem met archeologische databank van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE). Bevat veelheid aan gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het onderzoeksgebied.

ASB Archeologische Standaard Boorbeschrijving.

C14 Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CAA Centraal Archeologisch Archief.

CHS Cultuurhistorische Hoofdstructuur.

CIS Centraal Informatie Systeem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

GIS Geografische InformatieSystemen.

GPS Global Positioning System.

IKAW Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden.

IVO Inventariserend Veld Onderzoek.

KICH Kennis Infrastructuur CultuurHistorie. Geografisch InformatieSysteem met cultuurhistorische databank met gegevens van drie kennisinstituten op het gebied van cultuurhistorie. Dit zijn de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Directie Kennis van het ministerie van LNV en Alterra (Wageningen Universiteit en Research centrum).

KLIC Kabel- en Leidingen Informatie Centrum.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Op basis van het Verdrag van Malta (Valletta) moet ook in Nederland archeologisch onderzoek aan kwaliteitscriteria voldoen. Net als bij het milieuhygiënische bodembeheer werkt de archeologische sector met een erkenningensysteem (vergunningverlening) en met een op private leest geschoeide kwaliteitsborging, de KNA maakt daar onderdeel van uit.

NAP Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).

NOAA Nationale Onderzoeks Agenda Archeologie.

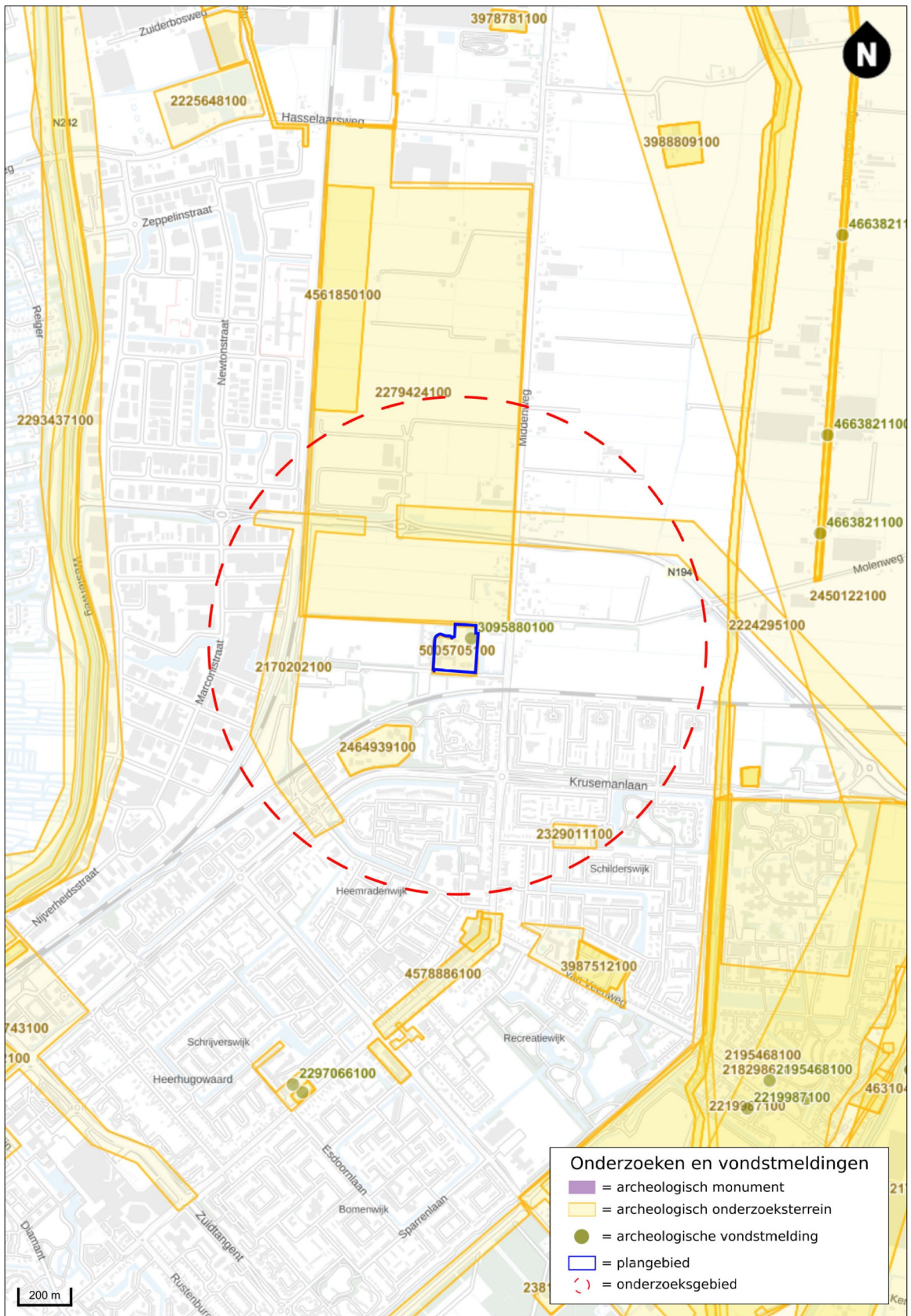
PvA Plan van Aanpak.

PvE Programma van Eisen.

RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

WAMZ Wet op de Archeologische MonumentenZorg.

Bijlage 4. Archeologische monumenten, vondstlocaties en onderzoeken op Archis

Bijlage 5. Ontwikkelingsplannen (bron: opdrachtgever)

